

NARRATIVA

Unai Elorriaga, *Un tramvia a SP*. Premio Nacional de Narrativa 2002. Traducció de Pau Joan Hernández. Proa / Alfaguara. Barcelona, 2003.

Poques vegades un guardó literari ha estat tan a prop de perjudicar la novella premiada. La concessió, l'octubre passat, del Nacional de Narrativa a *Sprako tranbia* (*Un tramvia a SP*), primera novella d'un escriptor basc amb nom de cantautor, Unai Elorriaga, va ser un perillós exercici de funambulisme literari. En un moment en què la crispació social, política i cultural semblen dominar la quotidianitat a Euskadi, el ministeri de Cultura concedia el premi a un llibre escrit en euskera del qual va haver de demanar-se una traducció d'urgència per als membres del jurat. A diferència del que fa uns anys va passar amb *Obabakoak*, la novella de Bernardo Atxaga que va endur-se el mateix guardó el 1989, les especulacions entorn d'aquest tramvia i del seu desconegut maquinista no van trigar gaire a ocupar andanes i rails. Jurat honest? Instrumentalització política d'un escriptor?

Calia esperar a la publicació de la novella per emetre judicis. I un cop ha arribat la traducció –la castellana la signa el mateix Elorriaga i la catalana Pau Joan Hernández– podem dir que *Un tramvia a SP* és, senzillament, una novella extraordinària. La història que ens acosta aquest escriptor, de formació filòleg i d'ofici traductor, és d'aquelles que fan levitar el lector. És un elogi precís i preciós de la vellesa; un precís i preciós *zahartzoari gorazarre*: una història d'aquelles que no tenen data de ca-

'Zahartzoari gorazarre'

CARLOS GONZÁLEZ

El basc Unai Elorriaga, autor d'Un tramvia a SP

ducit i que només pot escriure's amb el cor.

AMB DISCURS LITERARI

Cap visible d'una generació de joves escriptors bascos educada a les *ikastoles*, amb vocació de narradors amb discurs literari i no ideològic i que recull el testimoni de les vaques sagrades de les lletres basques –Lertxundi, Saizarbitoria i el mateix Atxaga–, Unai Elorriaga fa front en el seu debut literari a allò més trist que ens porta la vida: la vellesa i la mort. Sorpren com ho fa, com ho escriu. Tot i la seva joventut –30 anys–, Elorriaga s'endinsa en la maduresa ficant-se en la pell dels tres protago-

nistes d'Un tramvia a SP.

La novella ens acosta la història de Lucas, un ancià que comença a patir les estrebades de l'Alzheimer però que conserva intactes les seves dues grans passions: els tramvies, on va conèixer la Rosa, l'esposa morta fa uns anys, i les escalades als vuit mil, en especial el Shisha Pangma. Després de passar una bona temporada ingressat en un hospital, Lucas i la seva germana, Maria, tornen a casa. Dins hi troben Marcos, un okupa que ha decidit instal·lar-se a casa seva i que es guanya la vida tocant la guitarra. El motor del relat serà, precisament, la relació que esta-

bleixin tots tres personatges, en especial la que tinguin Lucas i Marcos.

Elorriaga concentra els seus esforços a treballar el món interior dels protagonistes d'Un tramvia a SP. Autor d'una prosa reflexiva d'estil senzill, precís i àgil, teixida només amb les paraules justes i gestionada per una economia de llenguatge que despulla el text d'artificis innecessaris, Unai Elorriaga sap dibuixar els seus personatges amb la claredat que només els millors retratistes saben fer-ho. Avalada per, entre d'altres, l'escriptora Josefina Aldecoa, membre de la generació dels 50, autora de l'inoblidable *Porqué éramos jóvenes* i defensora d'una literatura que prioritza els éssers humans, l'acció del relat recau a les espatlles de Lucas, Maria i Marcos. Són les tres ànimes que donen moviment a *Un tramvia a SP*, tres persones, més que personatges, que habiten universos diferents però que comparteixen un espai físic i mental: l'escriptura. Aquest és el punt de trobada dels protagonistes. Hi arriben per diferents raons. Lucas es-

criu per prescripció mèdica, per saber què és el que recorda d'una vida que comença a estar plena d'esclertes per on fugen records i penetren ombres; Maria, una dona que encara espera que arribi aquell moment que per si sol justifica tota una vida, ho fa perquè anhela ser escriptora; i Marcos, un músic que just quan no espera res de la vida acaba trobant l'amor en una dona que omplirà de llum una existència estesa entre les línies d'un fred pentagrama, hi aboca en el paper reflexions sobre allò que pensa i lleigeix.

TO POÈTIC

Dotat d'un estil narratiu singular, arrebossat d'un to poètic impagable, Elorriaga construeix el relat amb tendresa, lucidesa i ironia. Amb aquest material, l'escriptor, amb evidents influències de Cortázar i Faulkner, basteix una d'aquelles històries en què sembla que no passi res; una quietud, aquesta, del tot fictícia, perquè *Un tramvia a SP* amaga a l'interior dels vagons una quantitat ingent de material sensible. Envoltada de dolça quotidianitat, la història avança a poc a poc, amb el ritme propi dels peus del seu ancià protagonista. I és que ni personatges ni escriptor volen presses al seu voltant. El que fan plegats és un viatge que transita per camins secundaris, lluny d'autopistes, on el gust per la paraula ben dita és prioritari, fins i tot a la mateixa trama. Una prioritat que, això sí, no sempre juga a favor de la novella, mancada en certs moments de ritme narratiu. És l'únic i tímid tret que cal fer a *Un tramvia a SP*, l'impecable debut literari d'una de les escriptures més lúcides i sorprenents dels darrers anys. Les lletres donen la benvinguda a Unai Elorriaga, un diamant que ens arriba ja polit: un veritable regal per a la literatura.

NARRATIVA

Olga Xirinacs, *La peresa* (eròtica). Columna. Barcelona, 2002.

Olga Xirinacs diu "la vida és curta. Si hem de pecar, almenys fem-ho amb goig. He escrit *La peresa* com a reivindicació d'un estat de retorn al paradís, d'un retorn a un estat de felicitat en contraposició al treball, vist com a càstig diví, des del punt de vista bíblic i també marxista". Màxim Zuloaga, protagonista d'aquesta novella, és un nen que viu en una bombolla. La mare, Graciana Brickman, d'una deixadesa etèria, "com si el seu cos entre gases no fos cos sinó esperit", el sobreprotegeix de tal manera que Màxim, de 8 anys, no és capaç de res, sempre malalt, només pendent de totes les atencions cap a ell. La seva vida és un deixar-se fer entre coses bones de casa bona. Jocs,

visites i un temps que s'allarga immòbil.

La mare i el fill apareixen sempre còmplices de la mateixa vaguetat i "no els cal fer res perquè el somni els porti les delícies de la vida". Pierre Bonnard va pintar sempre la seva dona dins d'una banyera. Les còpies d'aquests quadres omplen les parets de la casa de Màxim. Totes les dones despullades de les parets inquieten Màxim, però sobretot aquesta de la banyera. D'alguna manera, en aquest començament se'ns avança part del final.

La peresa és un divertiment que destensa i fa somriure, que convida a reposar i a deixar-se anar tranquil·lament perquè l'ambientació ens fa ser espectadors pacients i immòbils. *Voyeurs*. I no és l'argu-

No peresa, sinó glòria

ROSER CUASCH

Olga Xirinacs ens parla de la peresa

ment el que ens atrapa, sinó les descripcions, les referències, ben triades, sobre aquest estat de peresa que, en alguns casos, desemboca en un erotisme plàcid, gens turmentós.

L'autora ens situa l'acció a la ciutat de Tarragona, perquè hi fa aparèixer l'Escala Reial i l'escultura del Mausoleu Lemoier de Julio Antonio del Museu d'Art Modern.

"Feu el que convingui per ser feliços, que la vida és curta", diu Argentina Silvéria. "Som fràgils, la vida és curta, i reposem sobre muntanyes de morts que es pensaven que durarien sempre, com nosaltres", diu Graciana. "El temps és per assaborir-lo amb lentitud, per glopejar-lo i trobar-ne els matisos agradables", respon el professor, disposat i amatent a la peresa. I és gràcies a la peresa dominant en la vida de Màxim, que tots els personatges van justificant la seva pròpia deixadesa, "el deixar-se portar pel temps que realment ens porta a nosaltres sense que puguem fer res per evitar-ho". Així és com Salvadora, la minyona entremaliada, el professor particular Arcadi Paradís, Graciana i Màxim acaben dintre la immensa banyera agafats de les mans amb la veu de fons de Maria Callas deixant anar "*O mio bambino caro...*" Com si entrar dins de la banyera suposés el retorn al paradís. Tots al voltant del príncep pàl·lid. De quin pecat estàvem parlant?